

In april '43 kreeg Schokker, die NSB'er was (zijn dienst die in totaal meer dan zeshonderdvijftig medewerkers omvatte, was overwegend 'goed'¹), last met zijn inspecteurs: enkelen hunner weigerden, personen die in overtreding waren, als 'zwarthandelaren' te betitelen, aangezien zij niet het risico wilden lopen dat de overtreders ter bestraffing naar Duitsland overgebracht zouden worden; die inspecteurs werden ontslagen, als eerste jhr. mr. J. W. Th. Ser-raris (inspectie-Den Bosch) – hem zal de lezer in deel 10 opnieuw tegenkomen.

Prijsovertredingen waren schering en inslag. Gemakkelijk was het constateren niet² – het vergde medewerking van de politie die al zoveel te doen had. 'Prijsccontroleurs' gingen de politie bijstand verlenen. Over gebrek aan werk hadden zij niet te klagen. In '41 werden ruim 28 000, in '42 ruim 93 000 en in '43 119 000 overtredingen vastgesteld (de cijfers over '44 zijn onvolledig). In '41, '42 en '43 werd in totaal f 45 mln aan boete opgelegd, een kleine duizend bedrijfsjes werden gesloten en in meer dan 20 000 gevallen werden partijen goederen in beslag genomen.³

Zijn prijsbeheersing en prijscontrole effectief geweest? Uiteraard niet over de gehele linie. Bij een groot aantal opdrachten van de *Wehrmacht*, speciaal op de bouwsector, was van controle geen sprake; de arbeiders kregen daar 'zwarte' lonen uitbetaald en de rekeningen welke de 'bunkerbouwers' aan instanties van de *Wehrmacht* en de *Organisation Todt* voorlegden, werden tot grote ergernis van Trabold als regel niet eens gecontroleerd. Dan was er de zwarte handel die zich geheel van de officiële prijzen losgemaakt had. Het zou aanbevelenswaardig geweest zijn indien de Centrale

¹ Het beleid van de prijsbeheersing is niet zozeer bepaald door Schokker als wel door de 'secretaris' van de dienst, dr. A. Winsemius. 'Schokker', zo schreef ons in februari '75 dr. Pruijt in een commentaar op het concept voor dit hoofdstuk, 'was een zwakke, onbeduidende figuur die in hoge mate door Winsemius onder controle werd gehouden.' ² In april '41 werd bepaald dat de kleinhandel in voedings- en genotmiddelen en in textiel- en lederwaren de goederen zichtbaar prijzen moest maar het werd mei '44 voor dit voorschrift, dat toen al wel tot tal van andere goederen uitgestrekt was, op *alle* goederen van toepassing verklaard werd. ³ Niet direct aan bederf onderhevige goederen werden veelal op de politiebureaus opgeslagen; er werd daar vrij veel verdonkeremaand. Van aan bederf ondehevige goederen mocht de politie een deel behouden. Wij voegen hier nog aan toe dat men bij sommige rijksbureaus allerm minst te spreken was over de wijze waarop Schokkers dienst het tucht recht uitoefende. 'Er waren', zo merkte na de oorlog een der rijksbureaus op, 'gevallen van zeer kleine overtredingen welke zwaar beboet werden, terwijl omgekeerd gevallen welke zeer ernstig waren, licht werden beoordeeld en met een geringe straf werden afgedaan. Door de grote achterstand of traagheid in behandeling zijn tal van gevallen nimmer behandeld.' (Rijksbureau voor de verwerkende industrie, sectie keramische industrie: Naoorlogs verslag, p. 53).